

UNIWERSYTET WARMIŃSKO-MAZURSKI W OLSZTYNIE

WYDZIAŁ NAUK EKONOMICZNYCH

STUDIA PODYPLOMOWE

MECHANIZMY FUNKCJONOWANIA STREFY EURO

Projekt realizowany z Narodowym Bankiem Polskim

w ramach programu edukacji ekonomicznej

VII edycja 2015/2016

Marta Nałęcz

**Korzyści wynikające z Jednolitego Obszaru Płatności
w Euro dla obywateli i przedsiębiorców**

Praca końcowa wykonana
pod kierunkiem
dr. Bogdana Włodarczyka

Olsztyn 2016

Spis treści

Streszczenie	3
Wstęp	4
1. Geneza i rozwiązania w zakresie projektu SEPA.....	6
1.1. Początki integracji finansowej	6
1.2. System TARGET	6
1.3. Projekt SEPA	8
2. Implementacja projektu SEPA i jego instrumenty	11
2.1. Instrumenty płatnicze SEPA	11
2.2. Harmonogram wdrażania projektu.....	12
2.3. Wdrażanie SEPA w polskiej bankowości	15
3. Korzyści wynikające z wdrożenia projektu SEPA	16
3.1. Korzyści dla sektora bankowego	16
3.2. Korzyści dla obywateli i przedsiębiorców	16
Podsumowanie	19
Bibliografia	20
Spis rysunków	22

Streszczenie

Integracja rynku usług finansowych jest priorytetem bankowości europejskiej. Funkcjonowanie rynku płatności detalicznych ma duże znaczenie dla przedsiębiorców, konsumentów i rozwoju gospodarczego państw europejskich. Dlatego inicjatywy ukierunkowane na harmonizację systemów usług płatniczych należy uznać za jedne z najważniejszych w procesie integracji.

Celem niniejszej pracy jest analiza korzyści wynikających z wprowadzenia z Jednolitego Obszaru Płatności w Euro dla osób fizycznych i przedsiębiorców.

W pierwszej części pracy przedstawiono genezę i założenia projektu SEPA, w kolejnej części opisano harmonogram wdrażania projektu, instrumenty płatnicze SEPA oraz działania podejmowane przez polski sektor bankowy w zakresie wdrożenia projektu w polskiej bankowości. Ostatnią część poświęcono korzyściom wynikającym z wdrożenia projektu dla konsumentów, przedsiębiorców i sektora bankowego.

W pracy została sformułowana następująca hipoteza badawcza:

- implementacja projektu SEPA przyczyniła się do obniżenia kosztów transakcyjnych i zniwelowania różnic między płatnościami krajowymi i transgranicznymi.

Niniejsza praca ma charakter teoretyczno-badawczy. Do rozwiązania problemu badawczego wykorzystano metodę porównawczą oraz analizę danych statystycznych obrazujących poziom zaawansowania wdrażania projektu SEPA oraz kierunki jego rozwoju.

W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono, że wdrożenie projektu SEPA znacznie przyczyniło się do obniżenia kosztów transakcyjnych, skrócenia czasu realizacji dyspozycji, a przede wszystkim do zapewnienia konsumentom i przedsiębiorcom możliwości dokonywania płatności bezgotówkowych w euro z jednego rachunku na tych samych podstawowych zasadach, bez względu na kraj, w którym się znajdują. Przedstawione hipoteza została więc zweryfikowana pozytywnie.

Wstęp

Komisja Europejska podjęła zdecydowane działania na rzecz rozszerzenia jednolitego rynku finansowego o systemy płatnicze. Główną ideą integracji w tym zakresie było utworzenie jednolitego europejskiego rynku bankowego wraz ze wspólną infrastrukturą regulacyjną i techniczną. Ponadto integracja rynku usług finansowych była elementem realizacji uchwalanej w 2000 r. Strategii Lizbońskiej i zakończeniem trzeciej fazy tworzenia Unii Gospodarczo-Walutowej. Należy podkreślić, że Jednolity Obszar Płatności w Euro – SEPA (ang. Single Euro Payment Area – SEPA) jest przykładem inicjatywy, której wdrożenie wpłynęło znacząco na kształt rynku płatności detalicznych oraz za jedną z najważniejszych w procesie integracji. Jednak, ze względu na fakt, iż Polska nie przystąpiła jeszcze do strefy euro oraz ze względu na panujące wśród polskich konsumentów przekonanie, że przelew transgraniczny zawsze wiąże się z wysokimi kosztami oraz wydłużonym czasem realizacji, zaistniała potrzeba przybliżenia tematu Jednolitego Obszaru Płatności w Euro.

W związku z powyższym celem niniejszej pracy jest analiza korzyści wynikających z wprowadzenia z Jednolitego Obszaru Płatności w Euro dla osób fizycznych i przedsiębiorców.

Niniejszą pracę oparto na analizie informacji publikowanych przez m.in. Związek Banków Polskich, Europejską Radę ds. Płatności, Komisję Europejską oraz artykułach publikowanych w czasopismach specjalistycznych dotyczące rynków finansowych w Polsce i w Europie m.in. „Bezpieczny Bank”, „Prawo Bankowe”, „Gazeta Bankowa”.

Należy zwrócić uwagę, że najwięcej literatury na temat Jednolitego Obszaru Płatności w Euro powstawało w latach 2006-2008, kiedy to proces implementacji projektu SEPA znajdował się w szczytowym punkcie. Były to głównie prace o charakterze teoretycznym przewidujące skutki wdrożenia projektu oraz opisujące trudności w tym zakresie. Niewiele prac powstało w latach 2014-2015, które oceniałyby rzeczywiste skutki wdrożenia projektu. W tym zakresie korzystano głównie z badań Marzeny Andrzejewskiej, opublikowanych w 2015 r. w pracy pod redakcją Tadeusza Sporek i Sylwii Talar pt. „Problemy rozwojowe i powiązania gospodarcze w wymiarze międzynarodowym. Wyniki wybranych badań” oraz informacji publikowanych przez Europejski Bank Centralny oraz Zespół SEPA Polska. Ponadto trudnością w rzeczywistej ocenie skutków jest fakt, że projekt SEPA podlega ciągłym i dynamicznym zmianom, jak np. niedawne uchwalenie

dyrektywny PSD2, której implementacja w znaczącym stopniu wpłynie na kształt całego rynku usług płatniczych, a tym samym także na działalność banków.

1. Geneza i rozwiązania w zakresie projektu SEPA

1.1. Początki integracji finansowej

Od momentu utworzenia Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej w 1958 r. podjęto i zrealizowano wiele działań mających na celu osiągnięcie jak najwyższego poziomu integracji i współpracy pomiędzy państwami Wspólnoty. Utworzenie strefy wolnego handlu, a następnie unii celnej pozwoliło na prowadzenie wspólnej polityki handlowej, a następnie czterech fundamentalnych swobód: przepływu usług, dóbr, kapitału i płatności oraz osób (ANDRZEJEWSKA 2015, s. 177).

Niemniej najwyższy poziom integracji osiągnięto poprzez wprowadzenie wspólnej waluty – w obrocie bezgotówkowym w 1999 r., a następnie w formie monet i banknotów w obrocie gotówkowym w 2002 r. Wprowadzenie wspólnej waluty przyniosło korzyści w wymiarze transgranicznym bowiem umożliwiło dokonywanie płatności bez konieczności wymiany walut. Jednak aby w pełni wykorzystać potencjał rozwoju gospodarczego jaki niesie ze sobą unia walutowa, nie tylko w obiegu bezgotówkowym ale także gotówkowym, konieczne stało się wprowadzenie zmian w krajowych systemach płatniczych, niejednorodnych pod względem praktyk, regulacji prawnych oraz infrastruktury bankowej przystosowania do obsługi płatności krajowych i transgranicznych w różnych walutach (WOJTCZAK 2012, s. 173-174).

1.2. System TARGET

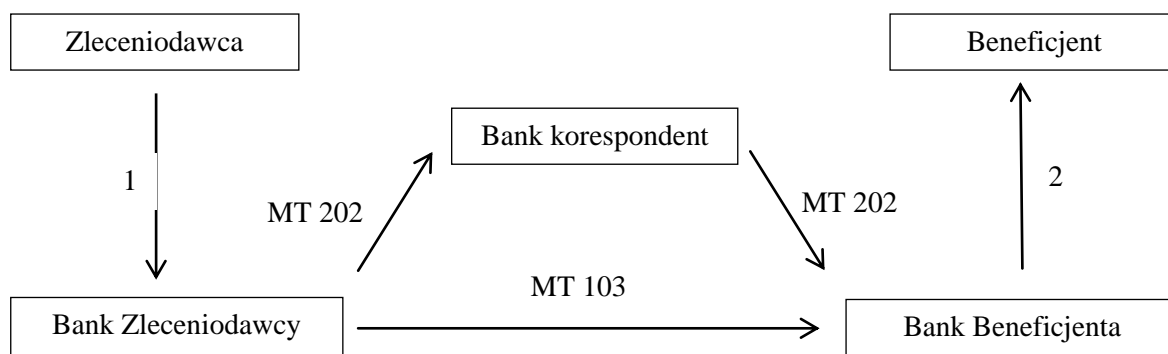
W procesie integracji usług płatności znaczące było utworzenie 1 stycznia 1999 r. systemu TARGET (ang. Trans European Automated Real Time Gross Settlement Express Transfer), prowadzonego przez banki centralne i służącego do rozrachunku płatności wysokokwotowych¹.

Decyzja o utworzeniu systemu TARGET została podjęta w 1995 r. przez radę Europejskiego Instytutu Monetarnego. System ten został zbudowany dla zapewnienia sprawnego i niezawodnego mechanizmu do rozliczania płatności krajowych i zagranicznych dokonywanych w euro, a także poprawy efektywności płatności i pogłębienia procesów integracyjnych na rynku finansowym. Warto zwrócić uwagę, że

¹ Europejski Bank Centralny. https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/sepa_brochure_2009pl.pdf (dostęp: 13.03.2016).

banki centralne państw, które przyjęły euro, obowiązkowo przystępowały do uczestnictwa w systemie TARGET².

Do 1999 r. rozliczenia transgraniczne na terenie Europy odbywały się głównie poprzez bankowość korespondencką (correspondent banking – Rys. 1). Skutkowało to przede wszystkim wysokim poziomem kosztów transakcyjnych, jakie musieli ponosić konsumenci i przedsiębiorcy (DYNUS 2000, s. 57).

Rysunek 1. Proces realizacji płatności w ramach bankowości korespondenckiej

źródło: opracowanie własne na podstawie: SARNIK-SAWICKA 2011. s. 136.

- 1 – dyspozycja płatnicza złożona przez zleceniodawcę z jednoczesnym przekazaniem pokrycia do dokonania płatności;
- MT 202 – przesłanie polecenia płatności wraz z instrukcją płatniczą do banku korespondenta, który pełni funkcje banku pośredniczącego, a następnie przekazanie płatności do banku beneficjenta;
- MT 103 – przesłanie do banku beneficjenta informacji o skierowaniu do banku korespondenta płatności;
- 2 – zdebitowanie konta banku i zasilenie konta beneficjenta.

Przeprowadzone badania dowodziły, że w przypadku przelewu o wartości 100 euro, zleceniodawca ponosił opłatę w wysokości 15,51 euro (opcja kosztowa OUR)³. Opłaty pobierane były przez wszystkie banki biorące udział w transakcji. W zależności od krajów biorących udział w transakcji różnice w kosztach sięgały nawet 300%. Ponadto badania dowodziły, że średni czas realizacji płatności wynosił nawet do 7 dni roboczych. System

² European Central Bank - TARGET: facts, figures, future.

<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/targetfffen.pdf> (dostęp: 13.03.2016).

³ Opcje kosztowe w przypadku realizacji płatności transgranicznych: OUR – koszty ponoszone przez zleceniodawcę, BEN – koszty ponoszone przez beneficjenta, SHA – koszty dzielone między stronami transakcji.

TARGET obniżył te koszty transakcji oraz czas jej realizacji, bowiem wykluczył konieczność uczestnictwa banku korespondenta.

TARGET rozliczał wyłącznie płatności w euro i był pierwszym na świecie systemem rozliczania płatności w czasie rzeczywistym (RTGS – ang. Real-Time Gross Settlement) – co oznacza, że zlecenia płatnicze realizowane były na bieżąco, a nie tylko o określonej porze dnia. Jednak był to system zdecentralizowany, ponieważ do systemu mogły być podłączone narodowe banki centralne i Europejski Bank Centralny (SARNIK-SAWICKA 2011, s. 138-141).

System TARGET został zastąpiony w 2007 r. przez system TARGET2, który jest systemem scentralizowanym, stworzonym i funkcjonującym w oparciu o jednolitą i wspólną platformę techniczną (SSP – ang. Single Shared Platform). Platformę SSP zbudowały trzy banki centralne: Francji (Banque de France), Niemiec (Deutsche Bundesbank) oraz Włoch (Banca d'Italia) i gwarantuje ona identyczny zakres usług dla wszystkich uczestników systemu bez względu na ich lokalizację. Pod względem prawnym system TARGET2 składa się z systemów RTGS działającymi zgodnie z prawem poszczególnych krajów uczestniczących i prowadzonymi odpowiednio przez banki centralne tych krajów i Europejski Bank Centralny⁴.

Uruchomienie systemu było kolejnym krokiem na drodze do większej integracji europejskiego systemu bankowego oraz standaryzacji usług bankowych w Unii Europejskiej.

1.3. Projekt SEPA

Pomimo wprowadzenia systemu TARGET rynki usług płatniczych państw członkowskich Unii Europejskiej działały w oderwaniu od siebie, a na ramy prawne składało się tyle systemów ile państw członkowskich, co z kolei powodowało nieład i brak pewności prawnej. Główną ideą przyświecającą tworzeniu Jednolitego Obszaru Płatności w Euro było zrównanie transgranicznych płatności bezgotówkowych w ramach strefy euro z płatnościami krajowymi. By do tego doszło należało zlikwidować ograniczenia prawne i techniczne pomiędzy krajowymi systemami płatniczymi m.in. poprzez standaryzację płatności w euro i wprowadzenie jednolitej numeracji rachunków bankowych (GLINIECKA 2008, s. 45). Celem SEPA było także zwiększenie konkurencyjności banków europejskich i efektywności gospodarki całej Unii Europejskiej. Planowano, że dzięki wdrożeniu

⁴ Narodowy Bank Polski. Narodowy Bank Polski uczestnikiem systemu Target2. https://www.nbp.pl/aktualnosci/wiadomosci_2008/t2.pdf (dostęp: 13.03.2016.).

projektu większy się efektywność wykorzystania produktów płatniczych w euro oraz zastosowanie tańszych sposobów dokonywania płatności (FIGNA 2010, s. 113).

Komisja Europejska w 2007 r. wystąpiła w inicjatywę w kwestii usuwania barier prawnych dla płatności na obszarze Unii Europejskiej i przedstawiła propozycję Dyrektywy w sprawie usług płatniczych (ang. Payment Services Directive – PSD). Komisja Europejska wskazywała, że PSD umożliwi europejskim obywatelom płacenie za usługi i towary w każdym państwie Unii w taki sam sposób, jak we własnym kraju.

W projekt zaangażowana była Europejska Rada ds. Płatności (ang. European Payment Council – EPC) – organ reprezentujący środowisko bankowe, który opracował normy techniczne dla SEPA, określił dobre praktyki funkcjonujące w środowiskach bankowych, oraz wyznaczył ostateczny termin implementacji Jednolitego Obszaru Płatności do 2010 r. Z kolei Europejski Bank Centralny przedstawił wymagania dla wdrożenia SEPA i harmonogram prac (PAWŁYSZYN 2010, s. 72-73). Ponadto Europejski Bank Centralny popierał podstawowy pogląd Komisji Europejskiej o twierdzenie, że „prawdziwy i rzeczywisty Jednolity Obszar Płatności Euro zostanie osiągnięty (dla obywateli obszaru euro) gdy obywatele będą mogli dokonywać płatności na całym obszarze z jednego konta bankowego, przy użyciu jednego zestawu instrumentów, z taką samą łatwością i bezpieczeństwem, jak dziś w ramach własnych państw”⁵.

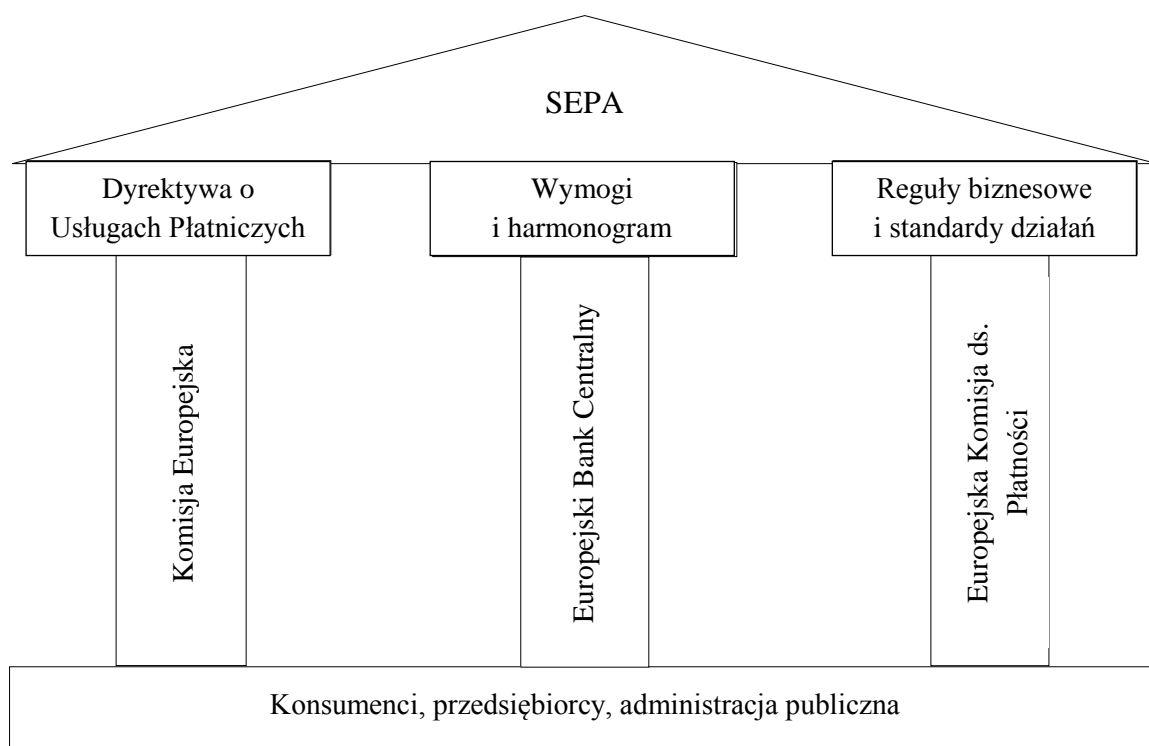
SEPA miała dotyczyć wszystkich uczestników rynku: osób fizycznych, przedsiębiorców i innych podmiotów. Jednak w pierwszej kolejności implementacja SEPA ciążyła w dużej mierze na sektorze bankowym, bowiem to banki miały dostarczyć klientom produkty SEPA, w szczególności nowe instrumenty płatnicze. W tym celu banki musiały dostosować i przekształcić swoje systemy do nowych, wspólnych standardów technicznych (TRÓJCA 2009. s. 40). W celu standaryzacji płatności wykonywanych we wspólnej walucie opracowano tzw. składniki SEPA do których należą:

- wspólna waluta,
- jednolity zestaw instrumentów płatniczych: polecenie przelewu SEPA, polecenie zapłaty SEPA, karty płatnicze SEPA,
- sprawna infrastruktura płatności,
- wspólne normy techniczne i praktyki biznesowe,
- jednolity system prawny,
- rozwój usług nastwiony na klienta.

⁵ Narodowy Bank Polski. <https://www.nbp.pl/systemplatniczy/sepa/pl/09.pdf> (dostęp: 13.03.2016).

Ww. instrumenty płatnicze SEPA miały być przede wszystkim bezpieczne, elastyczne, efektywne oraz perspektywiczne (POLASIK M., PRZENAJKOWSKA K. 2010, s. 408).

Reasumując, inicjatywa SEPA opierać się miała na 3 filarach a jego podstawę stanowić mieli uczestnicy systemu, którym reforma systemu płatniczego miała przynieść największe korzyści (Rys.2).

Rysunek 2. Filary SEPA

źródło: opracowanie własne na podstawie: ZWIĄZEK BANKÓW POLSKICH 2006, s. 17.

2. Implementacja projektu SEPA i jego instrumenty

2.1. Instrumenty płatnicze SEPA

Regulacje dotyczące zasad funkcjonowania poszczególnych instrumentów płatniczych zostały zawarte w trzech dokumentach (tzw. schematach):

- SEPA Credit Transfer Scheme Rulebook (SCT Rulebook) – zestaw zasad dotyczących polecenia przelewu SEPA,
- SEPA Direct Debit Scheme Rulebook (SDD Rulebook) – zestaw zasad dotyczących polecenia zapłaty SEPA,
- SEPA Cards Framework (SCF) – dokument ramowy w sprawie kart płatniczych (CHOJNACKA-DURAJ 2014, s. 49).

SEPA Credit Transfer Scheme Rulebook to zbiór zasad i mechanizmów dotyczących realizacji polecenia przelewu w euro, wyznaczający jednolity poziom usług oraz czas realizacji dyspozycji przez instytucje finansowe uczestniczące w SEPA. Polecenie przelewu SEPA zaczęło funkcjonować w 2008 roku. Standardy tego instrumentu ułatwiają inicjację i przetwarzanie płatności, w oparciu o procesy przetwarzania bezpośredniego. Polecenie przelewu w standardzie SEPA jest wykonywane w całości, bez potrąceń od kwoty transakcji (SZYMAŃSKI A. 2007, s. 25). Rachunek musi być założony w banku, który wdrożył rozwiązania SEPA (w opcji tylko odbioru przelewów lub dwustronnych transakcji) z siedzibą w jednym z państw należących do systemu. Dzięki zastosowaniu identyfikatora IBAN i BIC proces transferowania funduszy może być przetwarzany automatycznie, co bezpośrednio przekłada się na przyspieszenie procesu transferu środków oraz obniżenia kosztów transakcji ponoszonych przez użytkownika (BORCUCH 2012, s. 108).

System polecenia zapłaty ma jedną wspólną cechę we wszystkich krajach Unii Europejskiej tj. dłużnik musi udzielić zezwolenia na pobranie środków z jego rachunku w celu ich wytransferowania na rzecz wierzyciela. W przypadku polecenia zapłaty SEPA możliwe jest zarówno jednorazowe, jak i powtarzalne obciążanie rachunku. Polecenie zapłaty rozliczne jest w ciągu jednego dnia (MIDURA 2009. s. 31).

Koncepcja SEPA przewidziała także wdrożenie biznesowego polecenia zapłaty (B2B SEPA Direct Debit Scheme), które jest podstawą do tworzenia kolejnych produktów dedykowanych klientom biznesowym. Zgodnie z założeniami B2B dłużnik nie ma możliwości ubiegania się o zwrot autoryzowanej uprzednio płatności, co daje wierzycielowi gwarancję finalizacji płatności. Ponadto polecenie zapłaty B2B jest

dostępne wyłącznie dla przedsiębiorstw i gwarantuje krótsze okresy realizacji transakcji oraz rozpatrywania i dokonywania zwrotów (ŚLĄZAK 2010, s. 34).

Trzeci z analizowanych instrumentów dotyczy kart płatniczych – schemat SEPA Cards Framework (SCF). SEPA Cards Framework obejmuje swym zakresem transakcje płatnicze lub wypłaty gotówkowe z bankomatów, przy czym walutą transakcji musi być euro. Waluta rachunku, w oparciu o który użytkowana jest karta, jest bez znaczenia.

Schemat SCF wdraża standard EMV dla SEPA. EMV to standard implementacji elektronicznego chipu oraz kodu PIN w transakcjach kartowych (GOOSSE 2014, s. 1). EMV jest to system obsługujący transakcje za pomocą kart chipowych, wymuszającym użycia kodu PIN (a nie wyłącznie podpisu), co zwiększa poziom bezpieczeństwa (PAWŁYSZYN 2010, s. 78). Aby wesprzeć migrację EMV, wprowadzono regułę przeniesienia ciężaru odpowiedzialności (tzw. zasada „Liability Shift”), która polega na tym, że odpowiedzialność za użycie karty noszące znamiona przestępstwa, ponosi ten podmiot uczestniczący w rozliczeniu transakcji kartą płatniczą, który nie wdrożył technologii kart chipowych EMV (KASZUBSKI, OBZEJTA 2012, s. 477).

2.2. Harmonogram wdrażania projektu

Przewidziano 3 etapy wdrażania projektu SEPA:

- pierwszy etap – projektowania – czyli tworzenia projektu SEPA rozpoczął się w 2004 r. Obejmował zaprojektowanie nowych instrumentów płatniczych opracowanie niezbędnych standardów i wymogów bezpieczeństwa;
- drugi etap – wprowadzania – zaczął się w połowie 2006 r. i obejmował przede wszystkim przygotowania do uruchomienia nowych instrumentów, standardów i infrastruktur związanych z SEPA, w tym okresie przeprowadzono także niezbędne testy. Istotną rolę na tym etapie odgrywały krajowe organy odpowiedzialne za wdrożenie projektu;
- Trzecim i ostatnim etapem była migracja, podczas której krajowe instrumenty płatnicze zafunkcjonowały równolegle z paneuropejskimi (CHOJNACKA-DURAJ 2014, s. 48).

Pierwszym z elektronicznych transferów, który poddano migracji było Polecenie Przelewu SEPA. Według danych EPC, na dzień 11 marca 2016 r. zarejestrowanymi

uczestnikami było 4438 banków z różnych krajów Unii Europejskiej⁶. Największy stopień jego wdrażania odnotowano w Danii i Wielkiej Brytanii w których już od 2012 r. wszystkie transakcje polecenia przelewu są realizowane według standardów SEPA (ANDRZEJEWSKA 2015, s. 182).

Znacznie wolniej przebiegała migracja polecenia zapłaty SEPA. Dopiero w 2014 r. odnotowano znaczący postęp w migracji tego instrumentu. Według danych EPC, na dzień 11 marca 2016 r. zarejestrowanymi uczestnikami było blisko 3700 banków z różnych krajów Unii Europejskiej, a w przypadku biznesowego polecenia zapłaty 3310 banków⁷.

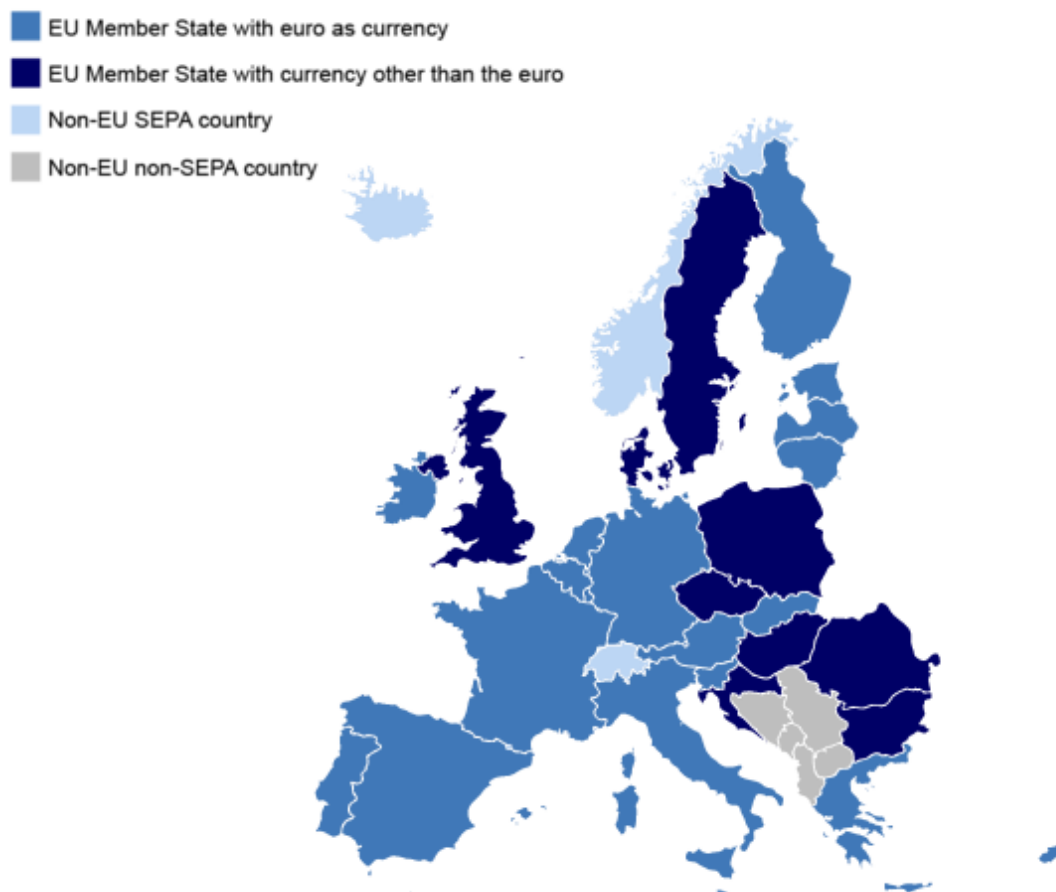
Migracja najszybciej następowała w odniesieniu do kart i infrastruktury płatniczej. Już pod koniec 2011 r. aż 90,5% kart płatniczych na terenie Unii Europejskiej było wyposażonych w mikroprocesor w standardzie EMV. W tym samym okresie ponad 90% bankomatów i terminali płatniczych na terenie całej Unii Europejskiej było przystosowanych do obsługi kart z mikroprocesorem EMV.

Ostatecznym terminem migracji polecenia zapłaty i polecenia przelewu SEPA dla krajów ze strefy euro był 1.02.2014 r. Niestety krajom strefy euro nie udało się zakończyć migracji w wyznaczonym terminie i jednolity standard płatności bezgotówkowych na tym obszarze obowiązuje 1 sierpnia 2014 r. Końcową datę migracji dla tych instrumentów dla krajów spoza strefy euro wyznaczono na 31 października 2016 r. (ANDRZEJEWSKA 2015, s. 183).

Początkowo koncepcja SEPA została opracowana z myślą o implementacji wyłącznie w dwunastu krajów członkowskich UGW. Następnie naturalnymi współuczestnikami koncepcji stały się również Słowenia, Cypr, Malta i Słowacja, które przystąpiły do UGW w okresie 2007–2009 (ŚLĄZAK 2010, s. 24). Aktualnie znaczenie koncepcji SEPA przekracza strefę euro (Bułgaria, Chorwacja, Czechy, Dania, Węgry Polska, Rumunia, Szwecja, Wielka Brytania), a nawet obszar Unii Europejskiej, gdyż standardy SEPA zostały przyjęte przez Szwajcarię, Norwegię, Islandię i Lichtenstein, Monako i San Marino - łącznie 34 państwa Europy (Rys.3).

⁶European Payments Council. <http://www.europeanpaymentscouncil.eu/index.cfm/sepa-direct-debit/sdd-registers-of-participants/> (dostęp.19.03.2016).

⁷Ibidem.

Rysunek 3. Kraje europejskie uczestniczące w SEPA

źródło: <http://www.ecb.europa.eu/paym/retpaym/html/index.en.html> (dostęp: 19.03.2016).

Warto zwrócić uwagę, że w 2013 r. Komisja Europejska przedstawiła projekt pakietu regulacyjnego dotyczącego usług płatniczych, który został przyjęty przez Parlament Europejski 8.10.2015 r.⁸ Dyrektywa w całości zastąpi stosowane dotychczas przepisy dyrektywy PSD, a jej implementacja wymagać będzie istotnych zmian w treści ustawy o usługach płatniczych. Zdaniem unijnego ustawodawcy dotychczasowe ramy prawne nie nadążały za zmianami jakie następowały na rynku usług płatniczych, dlatego zaistniała potrzeba zastąpienia dyrektywy PSD nową regulacją. Postanowienia PSD2 wpłyną w znaczącym stopniu na kształt całego rynku usług płatniczych, a tym samym także na działalność banków i podmiotów oferujących karty sklepowe, karty paliwowe, niezależnych operatorów bankomatów oraz innych niebankowych dostawców usług płatniczych (SZPRINGER W. SZPRINGER M. 2014, s. 75).

⁸ European Commission. http://ec.europa.eu/finance/payments/framework/index_en.htm (dostęp: 19.03.2016).

2.3. Wdrażanie SEPA w polskiej bankowości

Podmiotem odpowiedzialnym za wprowadzanie SEPA w Polsce był przede wszystkim sektor bankowy oraz reprezentujący go Związek Banków Polskich (ZBP), który powierzył implementację projektu organowi o nazwie: SEPA Forum Polska. Forum wypracowało m.in. propozycje dotyczące wprowadzania instrumentów SEPA w Polsce, przygotowane przez 5 grup roboczych, utworzonych na wzór działających przy Europejskiej Radzie ds. Płatności, czyli ds.: kart, gotówki, infrastruktury, polecenia przelewu i polecenia zapłaty. Grupy tworzyli specjaliści wydelegowani przez poszczególne banki, a ich głównym zadaniem było przygotowywanie propozycji procesu implementacji dla poszczególnych instrumentów płatniczych, które przedkładane były następnie SEPA Forum Polska. Kluczowe propozycje opracowane przez Forum zatwierdzał Zarząd ZBP (TOCHMAŃSKI A. 2007, s. 9).

Możemy wyodrębnić trzy fazy wdrożenia projektu SEPA w Polsce:

- od 2008 r. tj. po wprowadzeniu instrumentów płatniczych SEPA, klienci polskich banków mogli korzystać zarówno z instrumentów w polskiej walucie jak i w euro, w związku z tym system bankowy musiał utrzymywać infrastrukturę dotychczasową jak i te wynikające z SEPA,
- do 2011 r. dotychczasowe instrumenty płatnicze w euro były przekształcane w nowe instrumenty płatnicze SEPA,
- ostatnia faza nastąpi po przyjęciu przez Polskę waluty euro; wówczas należy się spodziewać, że instrumenty nie spełniające standardów SEPA zostaną wycofane z rynku (ŁYSAKOWSKI 2006, s. 13).

Polska, podobnie jak inne kraje spoza strefy euro ma czas na migracje instrumentów płatniczych do 31 października 2016 r. Jednak już w 2014 r. osiągnięto bardzo wysoki poziom migracji – aż 99% wszystkich transakcji polecenia przelewu stanowiło Polecenie Przelewu SEPA. Niestety ze względu na niski poziom wykorzystania w Polsce polecenia zapłaty osiągnięto mało zaawansowany poziom migracji Polecenia Zapłaty SEPA (ANDRZEJEWSKA 2015, s. 183). Jedynie pięć polskich banków widnieje w rejestrze uczestników tego instrumentu: Bank Handlowy w Warszawie S.A., Deutsche Bank Polska SA., mBank S.A, Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski SA, RBS Bank (Polska) S.A.⁹.

⁹ European Payments Council. <http://www.europeanpaymentscouncil.eu/index.cfm/sepa-direct-debit/sdd-registers-of-participants/> (dostęp: 19.03.2016).

3. Korzyści wynikające z wdrożenia projektu SEPA

3.1. Korzyści dla sektora bankowego

Wdrożenie SEPA przede wszystkim uprościło obrót płatniczy w Europie, zwiększając atrakcyjność usług płatniczych oferowanych nie tylko przez duże, ale również małe banki, których oferta dzięki SEPA obejmuje całą Europę (TRÓJCA 2009. s. 42).

SEPA to przede wszystkim zwiększona przejrzystość operacyjna, która zredukowała subwencjonowanie określonych produktów przez inne, w wyniku czego ceny produktów płatniczych wynikają z ich realnych kosztów. Dzięki wdrożeniu projektu SEPA banki mają szansę rozwinąć nowe i atrakcyjne propozycje produktowe dla nowego, większego rynku i określonych segmentów klientów, a rynki geograficzne i narodowe nie są już barierą.

Banki o zasięgu międzynarodowym uzyskały oszczędności, dzięki zastąpieniu lokalnych instrumentów płatniczych zestawem instrumentów paneuropejskich. Z kolei banki o zasięgu krajowym mają szansę podnieść efektywność swoich operacji wewnętrznych. Dzięki nowym instrumentom płatniczym mogą zredukować koszty wewnętrzne i zewnętrzne.

SEPA przyniosła także zmiany na korzyść płatności elektronicznych, a mechanizmy rozliczeń stały się bardziej efektywne dzięki wprowadzeniu systemów elektronicznego transferu funduszy. Instytucje finansowe mogą dokonywać wyboru infrastruktury do rozliczania płatności transgranicznych i rozrachunku na podstawie kryteriów jakości i ceny usług¹⁰.

Dla banków SEPA, to także projekt wymagający ogromnych nakładów inwestycyjnych oraz pracy. Banki musiały dokonać całkowitej przebudowy dotychczasowych platform rozliczeniowych, by w pełni zautomatyzować proces obsługi instrumentów płatniczych SEPA. Wiązało się to przede wszystkim z kosztami jak m.in. dostawa oprogramowania, modyfikacje techniczne, zmiany w systemach elektronicznych (TRÓJCA 2009. s. 42).

3.2. Korzyści dla obywateli i przedsiębiorców

Korzystanie z instrumentów SEPA wymaga przede wszystkim posiadania rachunku bankowego, identyfikowanego według IBAN (z ang. International Bank Account Number). Z kolei identyfikacja banku odbywa się na podstawie identyfikatora BIC

¹⁰ SEPA Polska. Związek Banków Polskich. <http://www.sepapolska.pl> (dostęp: 13.03.2016).

w zawartego następnie w komunikacie SWIFT (ang. Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication). Warto także podkreślić, że przy projekcie SEPA nie wprowadzono żadnych ograniczeń kwotowych (SZYMAŃSKI M. 2007, s. 24) i nie ma znaczenia w jakiej walucie prowadzony jest rachunek bankowy – ważne by walutą transakcji było euro (POLASIK M., PRZENAJKOWSKA K. 2010, s. 408).

Dzięki integracji rynków konsumenci mieszkający w państwie członkowskim mogą dokonywać w sposób prosty i niedrogi zakupów w innym państwie, np. przez Internet. Zmiany odczuli również konsumenci wypłacający pieniądze z zagranicznych bankomatów ze względu na obniżenie prowizji. Osoby korzystające z paneuropejskich instrumentów płatniczych są lepiej chronione, gdyż instrumenty te muszą spełniać określone minimalne normy bezpieczeństwa. Konsumenci i przedsiębiorcy mają większy wybór banków i procedur płatniczych, bowiem tego wyboru nie ograniczają już granice państwowe. Osoby dokonujące transakcji za granicą, mogą czuć się bardziej bezpiecznie bez konieczności posiadania znacznych ilości gotówki – obywatel może obsługiwać wszystkie transakcje płatnicze w ramach całego obszaru SEPA przy wykorzystaniu jednej karty płatniczej i jednego, krajowego rachunku bankowego. SEPA ma też wpływ na podejście małych i średnich sprzedawców detalicznych do akceptacji płatności kartą: restauracja lub hotel w miejscowości turystycznej będą mogły efektywniej korzystać z terminali kartowych bowiem nie będzie na nich ciążył obowiązek przyjmowania wielu płatności gotówkowych, co z kolei zwiększało ryzyko kradzieży lub włamania oraz ponoszenia większych kosztów bankowych za depozyty i przetwarzanie gotówkowe. Przedsiębiorcy posiadający duże wolumeny poleceń zapłaty i przelewów będą mogli porównywać ceny w bankach w każdym kraju i wybierać te, które zapewnią im najlepsze usługi rozliczeniowo-rozrachunkowe. Opisane korzyści przedstawia poniższe porównanie (Rys. 4).

Przed wprowadzeniem SEPA	SEPA
płatności ograniczone do rynku krajowego, odrębne usługi płatności transgranicznych,	płatności dokonywane z banku krajowego do jakiegokolwiek kraju na obszarze SEPA przy użyciu wspólnych standardów,
krajowe karty płatnicze często nieakceptowane w innych krajach,	możliwość korzystania z jednej karty płatniczej we wszystkich krajach SEPA,
brak przejrzystości w obliczaniu opłat pobieranych w przypadku zmiany waluty transakcji,	pełna przejrzystość opłat i kursów wymiany we wszystkich państwach Unii Europejskiej,

transakcje internetowe i telefoniczne możliwe wyłącznie w ramach rynku krajowego; zróżnicowanie poziomu ochrony konsumenta,	transakcje dokonywane w każdym państwie w oparciu o wspólne ramy prawne zapewniające taką samą ochronę konsumenta i wiarytelności,
różnorodne usługi przesyłania pieniędzy oraz dokonywania płatności poza rynkiem krajowym, opóźnienia w transferach pieniężnych,	ulepszona, konkurencyjna cenowo obsługa wszystkich płatności poza rynkiem krajowym, brak pobierania opłat z kwoty transferu,
ograniczony wybór banków z pełną, międzynarodową ofertą usług,	zwiększony wybór i możliwość wybrania konta o najniższych kosztach i najwyższej funkcjonalności we wszystkich krajach SEPA,
brak instrumentów transgranicznego polecenia zapłaty dla regulowania rachunków i opłat czynszowych,	bank krajowy akceptuje polecenia zapłaty z jakiegokolwiek kraju pracy czy studiowania na obszarze SEPA,
duże koszty przetwarzania gotówki i relatywnie niska ilość transakcji elektronicznych; nieustanne ryzyko kradzieży,	zwiększające się użycie kart poprzez, zastępowanie gotówki euro kartami płatniczymi - mniejsze użycie gotówki i zwiększone bezpieczeństwo,
wysokie koszty oprogramowania krajowego dla terminali i niskie użycie kart – wysokie koszty transakcji,	niższe koszty terminali i transakcji poprzez użycie standardowego, wspólnego oprogramowania.
różne metody uwierzytelniania posiadaczy kart (podpis, PIN), różne sposoby wdrażania mikroprocesorów.	obowiązkowe wdrożenie mikroprocesora w standardzie EMV we wszystkich kartach i używanie PIN zarówno dla kart kredytowych jak i debetowych.

Rysunek 4. Wpływ SEPA na życie obywatela

źródło: opracowanie własne na podstawie: ZWIĄZEK BANKÓW POLSKICH 2006, 26-29.

Podsumowanie

Jednolity Obszar Płatności w Euro jest niewątpliwie precedensem na skalę światową ze względu na zasięg terytorialny oraz zakres zmian technicznych i biznesowych. Jest jednym z największych przedsięwzięć Unii Europejskiej ostatnich lat porównywalnym, pod względem złożoności, z wprowadzeniem euro jako wspólnej waluty. Niewątpliwie istotne znaczenie dla integracji europejskiego rynku finansowego miało również ustanowienie systemu TARGET i TARGET2.

Sformułowana hipoteza badawcza została zweryfikowana pozytywnie, bowiem implementacja projektu SEPA przyniosła następujące korzyści dla osób fizycznych i przedsiębiorców:

- tańsze i szybsze dokonywanie transakcji transgranicznych poprzez zrównanie kosztów z transakcjami krajowymi,
- większa efektywność i jakość usług płatniczych poprzez implementację instrumentów płatniczych SEPA,
- większe bezpieczeństwo poprzez zmniejszenie liczby transakcji gotówkowych,
- możliwość korzystania z jednej karty płatniczej we wszystkich krajach SEPA,
- brak pobierania opłat z kwoty transferu.

Poprzez utworzenie Jednolitego Obszaru Płatności w Euro europejski rynek płatniczy dysponuje jednolitym wachlarzem instrumentów i funkcjonuje na podstawie jednolitych norm prawnych, co zwiększa przejrzystość i bezpieczeństwo. Ponadto wspólne normy i szybsze rozliczenia usprawniają przepływ gotówki i ułatwiają podmiotom dostęp do innych rynków.

Wkrótce kraje spoza strefy euro zakończą proces migracji i w pełni dołączą do zintegrowanego rynku płatności. Integracja w tym zakresie na pewno ułatwi im przyjęcie wspólnej waluty w przyszłości.

Należy podkreślić, że inicjatywa SEPA nie jest przedsięwzięciem jednorazowym, ale długofalowym procesem, w ramach którego przyjęte rozwiązania podlegają aktualizacji i wymaganym modyfikacjom, zmierzającym do rozwoju w oparciu o dialog z przedstawicielami konsumentów i środowiska bankowego.

Bibliografia

- ANDRZEJEWSKA M. 2015. *Realizacja projektu Jednolitego Obszaru Płatności w Euro (SEPA) jako element procesu integracji europejskich systemów płatniczych*. W: Sporek T., Talar S. (red.) *Problemy rozwojowe i powiązania gospodarcze w wymiarze międzynarodowym. Wyniki wybranych badań*. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice.
- BORCUCH A. 2012. *Jednolity Obszar Płatności w Euro (SEPA) – samoregulacja czy odgórna interwencja prawna?*. *Bezpieczny Bank*, 103-114.
- CHOJNACKA-DURAJ J. 2014. *SEPA – Jednolity Obszar Płatności w Euro*. *Rynek – Społeczeństwo – Kultura*, 3: 46-55.
- DYNUS M. 2000. *TARGET - system płatności strefy euro*. *Bank i Kredyt*, 12: 57.
- FIGNA A. 2010. *Europejski rynek płatności w aspekcie procesów globalizacji*. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu Wydziału Zamiejscowego w Chorzowie*, 12: 107-124.
- GLNIECKA J. 2008. *Zasada przejrzystości świadczenia usług płatniczych jako warunek bezpiecznego korzystania z elektronicznych instrumentów płatniczych na tle rozwiązań prawnych dyrektywy PSD*. *Prawo Bankowe*, 9: 45-53.
- GOOSSE E. 2014. *SEPA Migration: Facts and Figures*. *European Payments Council Newsletter*, 4: 1-5.
- KASZUBSKI R., OBZEJTA Ł. 2012. *Karty płatnicze w Polsce*. Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa.
- ŁYSAKOWSKI P. 2006. *Single Euro Payment Area SEPA - Jednolita Strefa Płatności w Euro*. NBP Departament Systemu Płatniczego, Warszawa.
- MIDURA R. 2007. *SEPA a kreowanie strategii biznesowej banku*. *SEPA – bankowa rewolucja, Zeszyt BRE Bank – CASE*”, 90: 29-34.
- PAWŁYSZYN Ł. 2010. *Systemy rozliczeniowe Polski i Unii Europejskiej w przededniu wdrożenia Jednolitego Obszaru Płatności w Euro*. *Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów Uniwersytetu Jagiellońskiego. Seria Ekonomia i Zarządzanie*, 1: 63-84.

POLASIK M., PRZENAJKOWSKA K. 2010. *Wdrażanie programu SEPA na europejskim rynku usług płatniczych*. W: Janc A. (red.) *Bankowość a kryzys na rynkach finansowych*, Zeszyty Naukowe 140. Wydawnictwo UE w Poznaniu, Poznań.

TOCHMAŃSKI A. 2007. *Rola Banku Centralnego we wprowadzaniu SEPA*. SEPA – bankowa rewolucja, Zeszyt BRE Bank – CASE”, 90: 7-14.

TRÓJCA W. 2009. *Nie tylko dla dużych*. Gazeta Bankowa, 38: 40-42.

SARNIK-SAWICKA A. 2011. *Charakterystyka systemu rozrachunku TARGET2 na rynku finansowym strefy euro*. W: Żabińska J. (red.) *Rynki finansowe w Unii Europejskiej w strefie euro*. Wydawnictwo CeDeWu.Pl. PLATINIUM, Warszawa.

SZYMAŃSKI M. 2007. *Konsekwencje wprowadzenia poleceń przelewu i zapłaty w standardzie SEPA*. SEPA – bankowa rewolucja, Zeszyt BRE Bank – CASE, 90: 23-28.

SZPRINGER W., SZPRINGER M. 2014. *Nowe zjawiska w regulacji rynku usług płatniczych (wybrane problemy na tle projektu noweli do dyrektywy PSD)*. E-mentor, 4: 73-83.

ŚLĄZAK E. 2010. *Znaczenie projektu SEPA dla procesu tworzenia jednolitego rynku usług płatniczych Unii Europejskiej*. Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów, 103: 22-41.

WOJTCZAK D. 2012. *Usługi bankowe w regulacjach Unii Europejskiej*. Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa.

ZWIĄZEK BANKÓW POLSKICH. 2006. *Jak urzeczywistnić Jednolity Obszar Płatności w Euro (SEPA), SEPA POLSKA. Tłumaczenie dokumentu Europejskiej Rady ds. Płatności pt. Making SEPA a Reality*, Warszawa.

Źródła internetowe:

European Central Bank. <https://www.ecb.europa.eu/> (dostęp.13.03.2016).

Narodowy Bank Polski. <https://www.nbp.pl/> (dostęp.13.03.2016).

European Payments Council. <http://www.europeanpaymentscouncil.eu/> (dostęp.19.03.2016).

SEPA Polska. Związek Banków Polskich. <http://www.sepapolska.pl/> (dostęp.13.03.2016).

European Commission. <http://ec.europa.eu/> (dostęp: 19.03.2016).

Spis rysunków

Rysunek 1. Proces realizacji płatności w ramach bankowości korespondenckiej.....	7
Rysunek 2. Filary SEPA	10
Rysunek 3. Kraje europejskie uczestniczące w SEPA	14
Rysunek 4. Wpływ SEPA na życie obywatela	18